

THE EFFECT OF THE PRINCIPLE OF INTEGRITY IN THE INSURANCE CONTRACT

Nino Soziashvili

*Doctoral Candidate of Law, Caucasus International University,
Chief specialist of the Legal Department of Representation in Courts of the Ministry
of Defense of Georgia*

ARTICLE INFO

Article History:

Received 07.07.2023
Accepted 16.09.2023
Published 30.09.2023

Keywords:

Insurance, Principle of integrity,
Insurance contract

ABSTRACT

The purpose of the research topic is to conduct an in-depth study of the issues related to integrity and its protection in insurance relations and to identify legal and practical problems that arise in non-compliance with this principle. Consequently, the goal of the topic is to analyze the mentioned problematic issues, highlight them, and subsequently propose potential solutions and recommendations for the benefit of readers.¹

Integrity is the principle of civil turnover, therefore its solidity and stability depend on the integrity of the participants in civil turnover. "Integrity is not only a right but also an assumption of fulfilling a duty, because integrity implies the action of the participants of the civil turnover with consideration and responsibility, treating each other with respect for the rights";²

Consequently, since the insurance contract is a type of civil contract, it is natural that the obligation to protect integrity is also essential in relation to it;³ Nonetheless, I believe that in the case of insurance, protection of integrity acquires an even wider meaning and implication. This is because the fundamental principle and core of insurance contracts is based on the supreme trust between the involved parties. Consequently, if the contracting parties fail to uphold the principle of integrity, it could cast doubt on the existence of the insurance.

1 Soziashvili N. The principle of integrity in insurance relations, planning and design of a research paper, Tbilisi, 2021. p. 2.

2 Supreme Court of Georgia, Chamber for Civil Cases, case #AS-1338-1376-2014, June 29, 2015.

3 Nino Khunashvili dissertation paper, Tbilisi 2014, p. 9.

INTRODUCTION

The relevance of the research topic is also determined by the continuous growth and increasing importance of the insurance sector. This is primarily attributed to the rapid pace of global development, where insurance has become an indispensable part of people's daily lives and existence. For instance, in the United States of America, there's a prevailing perspective that one cannot exist without insurance. Therefore, the insurance industry continues to evolve daily, and Georgia should be no exception to this trend.

As previously mentioned, integrity is a principle of civil law, and it naturally extends to insurance law. Therefore, I believe it is important to elucidate the principle of integrity and its essence in general: "As per the third part of Article 8 of the Civil Code, participants in a legal relationship shall exercise their rights and duties in integrity".⁴ The above-mentioned norm complements the part of Article 361 of the same Code, which stipulates that the obligation shall be performed duly, in integrity, and at the time and place determined⁵ and the aforementioned includes the entire private law.

The principle of integrity in the legislation and doctrine of modern developed countries is largely related to moral standards. Integrity encompasses sincerity, justice, and an honest attitude to fulfilling "obligations".⁶ In essence, it can be described as a commitment to decency, with any breach resulting in accountability.⁷

In continental European law, the principle of integrity urges parties to fulfill their mutual obligations in integrity, based on mutual trust and faith. This principle is analogous to assessing human behavior in terms of moral qualities and interpersonal relationships based on the concepts of good and evil.⁸

THE EFFECT OF THE PRINCIPLE OF INTEGRITY IN THE INSURANCE CONTRACT

The principle of integrity in Georgian contract law is not thoroughly explored, with very few examples of its interpretation in contractual norms where the obligation to adhere to this principle is established. Its essence is primarily dispersed across various sections of the Civil Code, including the chapter on insurance contracts. Thus, it is only through a joint and complex study that we can determine the principle of integrity in insurance relationships. This underscores the relevance of the research topic, highlighting the importance of incorporating foreign doctrine and judicial practice to accurately define its essence and significance.

The principle of integrity in insurance law undoubtedly implies that both parties to the contract, whether it's the insured or the insurer (insurance company), must fulfill their obligations under the insurance contract in a manner that is characterized by integrity, fairness, and honesty, as one would reasonably expect from each other.

As it is commonly known, the primary distinguishing feature of an insurance contract is the principle of *uberrimae fidei*,⁹ signifying the utmost integrity between the parties involved. This principle expresses the essence of the insurance contract itself, where the presence of an element of risk is pivotal. It stems from the fundamental uncertainty of whether an insurance risk will be "realized" i.e. an insurance event. Consequently, the parties are obliged to honestly disclose all pertinent and essential facts within their knowledge, which may influence the terms of the contract or its overall conclusion.¹⁰

When reviewing the concept of integrity within an insurance contract, it's crucial to discuss the accurate interpretation of when the insurance contract becomes effective. This is significant because it marks the point at which the insurance company's obligation to provide compensation to the insured originates.¹¹ And since the issue concerns the

4 Supreme Court of Georgia, Chamber for Civil Cases, Case No. AS-1338-1376-2014, June 29, 2015.

5 Civil Code of Georgia, Tbilisi, 1997 (as of 01.11.2022).

6 Supreme Court of Georgia, Chamber for Civil Cases, Case No. AS-1338-1376-2014, June 29, 2015.

7 Decision of the Supreme Court of Georgia of June 29, 2015 No. AS-1338-1338-2014.

8 Khunashvili N. Dissertation paper "Principle of integrity in contract law", University Publishing House, Tbilisi 2014; p. 12.

9 Soziashvili N. Social and legal aspects of life insurance, scientific journal, David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia, 2022. p.77.

10 *Ibid*, p.106.

11 Soziashvili N. Thematic seminar, Comparative-legal analysis, social and legal aspects in insurance law, Tbilisi, 2020.

issuance of insurance compensation, it is natural that the observance of the principle of integrity acquires special importance, especially since the above-mentioned issue is regulated quite imperfectly by the Georgian legislation.

According to Article 806 of the Civil Code of Georgia, the insurance shall commence at 24:00 on the day the contract is entered into and shall end at 24:00 on the last day of the contract period.¹² And according to Article 816 of the same code, until the first or one-time insurance premium is paid, the insurer shall be free from liability. As observed, the aforementioned two articles exhibit some inconsistency, potentially leading to practical challenges, for example, when a person signs an insurance contract with an insurance company, and the contract does not specify the exact time of payment of the initial insurance premium, the insurer planned to pay it after a few days, however, an insurance event occurred on the second day after the contract was signed, Although the insured had an expectation that the insurance contract was concluded and he/she would receive the insurance compensation, however, the insurance company legally refused to disburse the insurance compensation.

In the given example, it initially appears that there is no evident unconscientious attitude on the part of the contracting parties. Nonetheless, considering that insurance contracts rely on the utmost mutual trust and the principle of integrity between the parties, the insurance company should have, in the spirit of integrity, warned the insured of the mentioned issue during the contract signing process.

This is important because the insured probably wasn't informed about it and likely had different expectations as a result.

In summary, we can conclude that for the insurance contract to be established and become effective, there's a requirement for both Articles 806 and 816 of the Civil Code to coexist simultaneously. It would be beneficial if these two regulations were consolidated into a single article, while also specifying the timeframe within which the insurer must make the initial insurance payment, commonly known as the premium (ideally, this should be determined on the same day as the contract

signing). This step aims to simplify the contractual arrangements between the parties and minimize the potential for legal disputes in the future.

In this regard, the situation is different in German law, which distinguishes three stages of the beginning of insurance: the “formal” commencement of the insurance, which coincides with the conclusion of the contract by the parties, when all essential conditions are agreed upon,¹³ the “technical” initiation of insurance, wherein the contract is considered finalized based on the date specified in the record or policy; and finally, the “material start of insurance”, where the contract is considered to commence from the moment the insured pays the insurance premium.¹⁴

INSURANCE VALUE

When discussing the principle of integrity in insurance relationships, it is appropriate to consider the issue of insurance value. This is because the principle of integrity holds particular significance in insurance law when evaluating the insurance value.

The insurance value represents the monetary amount at which an individual's life or health is insured. It is determined through an agreement between the parties, considering the insured risk.¹⁵ Meanwhile, an insurance assessment (or value) is the evaluation of the insured object expressed in monetary terms.¹⁶ It's interesting to note that “while property insurance restricts the insured amount to the value of the insured object, in contrast to the aforementioned, life insurance places no such limitations. In the case of life insurance, the coverage is unlimited and is solely determined by the agreement of the parties involved in the contract, which is logical given the priceless nature of human life”.¹⁷ However, on the other hand, this flexi-

12 Civil Code of Georgia, 1997 (as of 01.06.2021).

13 <<http://heconomic.wordpress.com/2010/07/12/ten-giz-verulava-13/>> [Last seen 07.07.2022].

14 <<http://elawjournal.wordpress.com/2012/02/05/და-ზღვევის-ინსტიტუტის-წა/>> [Last seen 07.07.2022].

15 Soziashvili N. Social and legal aspects of life insurance, scientific journal, David Ag hmarshenebeli National Defence Academy of Georgia, 2022. p. 78.

16 Dzagnidze D. The meaning of the insurance premium in the insurance contract, Tbilisi, “Individual and Constitution” journal, N3, 2003, p.71.

17 Soziashvili N. Social and legal aspects of life insurance,

bility that we enjoy in setting the insurance value for personal insurance carries a certain element of risk, for instance, in the case of life insurance, when insurance is carried out within the limits of a substantial sum insured, the risk of artificially (unfairly) causing an insurance event naturally increases, which primarily endangers the insured and their life. In such a case, obviously, we have the composition of the crime, which is punishable by law, but to protect the insured's life and health from such cases as much as possible, I believe it is necessary for the legislator to define the scope of the insurance value even more strictly, and in each specific case, before signing the insurance contract, a thorough analysis, study, investigation, and personalized approach to each insured object should be conducted prior to signing the insurance contract, we can also use an illustration from the United States, where if an individual consumes even a few cigarettes daily, or half a pack, they are categorized as smokers and may not be able to sign a life insurance contract with the company at all,¹⁸ or receive it but within the limits of another insurance amount (far more expensive or more in a smaller amount than in the case of a non-smoker).¹⁹

In addition to this unique aspect, "insurance companies in the United States typically collaborate with specialized medical institutions before concluding a life insurance contract. These institutions serve as information centers regarding individuals who have applied for life insurance from other participating companies".²⁰

A noteworthy aspect is that the insurance company has the authority to seek information about the prospective policyholder from their physician before finalizing the insurance contract.²¹ This practice provides an added layer of protection for both the insurer and the insured. I believe that this meticulous and thorough approach sets a high standard for insurance practices in this country,

and it would be beneficial to consider incorporating a similar approach into our legislation.

INSURANCE RISK

Insurance risk is one of the main foundations of the insurance relationship. It refers to the situation outlined in the contract, the occurrence of which could result in the insurer's loss or reduction of their property interest.²² These events are primarily characterized by the fact that the parties to the contract can assume only the possibility, probability, and not the inevitability of its occurrence. In relation to the assessment of insurance risks, insurance companies, as a rule, have developed for a specific type of insurance, written questionnaires about the circumstances of the risk. It is the insurer's responsibility to provide an accurate answer to this questionnaire. In relation to this, Article 810 of the Civil Code stipulates the following; "If the insured was required to respond to written queries about the circumstances of a danger, the insurer may terminate the contract for the failure to communicate the circumstances, which, though not inquired about, were intentionally withheld by the policyholder".²³ This means that the insured is obliged, in integrity, to inform the insurance company about a danger that no one inquired about but of which the insured had specific knowledge, and deliberately and unconsciously concealed such a fact.

The article mentioned above undeniably safeguards the principle of integrity in insurance relationships. Violating this principle can undermine the very foundation of the insurance system, as the essence of insurance lies in the parties having only the probability or assumption of an insured event occurring. This assumption is the main distinguishing feature of an insurance contract from other types of contracts, and naturally, if the parties fail to uphold the principle of integrity in assessing insurance risk, we will not have an insurance contract.

scientific journal, LEPL David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia, 2022. p. 78.

18 *Ibid.* p. 79.

19 *Ibid.* P. 79.

20 Soziashvili N. Social and legal aspects of life insurance, scientific journal, David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia, 2022. p. 79.

21 <<http://www.usa.gov/Citizen/Topics/Health/HealthInsurance.shtm>> [Last seen 23.05.2023].

22 Soziashvili N. The effect of the principle of integrity in the insurance Contract, paper, Tbilisi, 2023.

23 Civil Code of Georgia, Tbilisi, 1997 (as of 01.11.2022).

CONCLUSION

As a result of the research, the special importance and influence of the principle of integrity in the insurance contract was highlighted. While this principle may not be explicitly defined by legal regulations, this principle holds such significance in insurance relationships that it can be regarded as the primary and fundamental foundation for the formation of insurance contracts.

While working on the paper, a comparative-legal analysis was conducted, primarily focusing on foreign countries, particularly in relation to the United States of America. As a result, it was determined that it is appropriate to incorporate a requirement to protect the principle of integrity in the legal norms governing insurance relations, and it is also important to instruct the parties to an insurance contract to act with integrity towards each other.

It is crucial to emphasize the importance of safeguarding integrity when calculating insurance risk and value. In this context, it would be beneficial for the legislator to consider practices in the United States of America and adapt them to the specific needs of the Georgian population in our

legislation, although not necessarily identical to those in the aforementioned country.

As it is well known, the legislation undergoes certain changes along with the development of the country, which is a natural process. Nevertheless, I believe that the insurance law lags behind other agreements outlined in the Civil Code. This is primarily due to the continuous growth of the insurance sector, as previously mentioned. It is evident that the applicable law in Georgia "On Insurance", including those in the Civil Code, no longer adequately addresses the contemporary demands of the insurance market. Consequently, this deficiency leads to complex insurance relationships. This is why it's crucial to undertake the so-called "modernization" of insurance legislation and establish a strong foundation for the country's progress. For example, I propose consolidating Articles 801-816 into a single provision to accurately define the commencement of the insurance contract's effectiveness. Additionally, it would be beneficial to specify the time for the payment of the initial insurance deposit (premium).

Based on all of the above, I believe that this field requires revision and refinement by the legislator.

BIBLIOGRAPHY:

1. Commentary on the Civil Code of Georgia, book four, volume II Tbilisi, 2001; (Internet) available at: <<https://library.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2021/06/44.-samoqalaqo-kodeqsis-komentari-tsigni-II-sanivtho-qonebrivi-samarthali.pdf>> [Last seen 23.04.2023].
2. Iremashvili K. Online commentary on the Civil Code, gccg.ge, 16.03.2016 (Internet) available at: <http://lawlibrary.info/ge/books/giz2019-ge-civil_code_comm_III_book.pdf> [Last seen: 23.05.2023].
3. Vashakidze G. Integrity according to the Civil Code of Georgia or applicable law, "Georgian Law Review", 2007, (Internet) available at: <<https://newvision.ge/geo/review-of-georgian-law/georgian-law-review-archive>> [Last seen 23.05.2023].
4. Dzagnidze D. The meaning of insurance premium, Tbilisi, journal Individual and Constitution N3, 2003.
5. Kakashvili N. Insurable and uninsurable risks, Tbilisi, Journal of Business and Legislation 2009;
6. Khunashvili N. Dissertation paper, Tbilisi 2014;(Internet) available at: <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samarthali/nino_xunashvili.pdf> [Last seen 01.06.2023].
7. Soziashvili N. The effect of the principle of integrity in the insurance Contract, paper, Tbilisi, 2023 .
8. Soziashvili N. The principle of integrity in insurance relations, planning and design of a research paper, Tbilisi, 2021.
9. Soziashvili N. Social and legal aspects of life insurance, scientific journal, LEPL David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia, Gori 2022 (Internet) available at: <https://www.researchgate.net/publication/367148715_ssip_davit_ghmasheneblis_sakhelobis_ssip_davit>

[aghmasheneblis sakelobis sakartvelos ernuli tavdatsvis akademia sakartvelos ernuli tavdatsvis akademia LEPL -DAVID AGH](https://www.ghmasheneblis.sakelobis.sakartvelos.ernuli.tavdatsvis.akademia.sakartvelos.ernuli.tavdatsvis.akademia.LEPL.-DAVID.AGHMASHENEBELI.LEPL.-DAVID.AGH) [Last seen 10.06.2023].

10. Iremashvili K. Peculiarities of legal regulation of insurance, "Journal of Law", Faculty of Law of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, N2, 2011; (Internet) available at: <<https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/issue/archive>> [Last seen 01.06.2023].
11. iremaSvili q. sadazRvevo interesis doqtrina da mis mimarT gamoTqmuli kritikis analizi, `samarTlis JurnalI", ivane javaxiSvilis saxelobis Tbilisis saxelmwifo universitetis iuridiuli fakulteti, #2, 2013; (Internet) available at: <<https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/issue/archive>> [Last seen 01.06.2023].
12. Jerry Ruchmond D. undestanding Insurance law. 4th Edition, 2007.

Internet resources:

1. <<http://www.insurance.com/life-insurance/life-insurance-basics.aspx>> [Last seen 23.05.2023].
2. <<http://heconomic.wordpress.com/2010/07/12/tengiz-verulava-13>> [Last seen 23.05.2023].
3. <<http://elawjournal.wordpress.com/2012/02/05/>> [Last seen: 23.05.2023].
4. <<http://saqartvelo201206.blogspot.com/2012/06/blog-post.html>> [Last seen 01.06.2023].
5. <<http://www.usa.gov/Citizen/Topics/Health/HealthInsurance.shtml>> [Last seen 01.06.2023].
6. <www.supremecourt.ge> [Last seen 01.06.2023].

Normative material:

1. Civil Code of Georgia. date of adoption 26/06/1997. [Internet] <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=122>> [Last seen 23.02.2023].
2. Law of Georgia on Insurance, Tbilisi, Parliament of Georgia, 1997. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=122>> [Last seen 23.02.2023].

კეთილსინდისიერების პრინციპის ზეგავლენა დაზღვევის ხელშეკრულებაში

ნინო სოზიაშვილი

სამართლის დოქტორანტი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი,
საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს იურიდიული დეპარტამენტის სასამართლოებში
წარმომადგენლობის სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი, საქართველო

აბსტრაქტი

საკვლევი თემის მიზანს წარმოადგენს სადაზღვევო ურთიერთობებში კეთილსინდისიერებასთან და მის დაცვასთან დაკავშირებული საკითხების სიღრმისეული შესწავლა და იმის გარკვევა, თუ რა სამართლებრივი თუ პრაქტიკული პრობლემები ჩნდება მისი შეუსრულებლობისას, შესაბამისად თემის მიზანს წარმოადგენს აღნიშნული პრობლემური საკითხების გაანალიზება, მათი წინ წამოწევა და შემდგომ უკვე მათი გადაჭრისა და მოგვარების შესაძლო გზების და რეკომენდაციების მოძიება და მკითხველისათვის შეთავაზება.¹

კეთილსინდისიერება სამოქალაქო ბრუნვის პრინციპია, ამიტომ მისი სიმყარე და სტაბილურობა სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილეთა კეთილსინდისიერებაზე დამოკიდებული. „კეთილსინდისიერება არა მარტო უფლების არამედ მოვალეობის შესრულების ვარაუდიცაა, რადგანაც კეთილსინდისიერება გულისხმობს სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილეთა მოქმედებას გულისხმიერებით და პასუხისმგებლობით, ერთმანეთის უფლებისადმი პატივისცემით მოპყრობას“² შესაბამისად, გამომდინარე იქიდან, რომ დაზღვევის ხელშეკრულება სამოქალაქო ხელშეკრულებების ერთ-ერთი სახეა, ბუნებრივია მასთან მიმართებითაც მნიშვნელოვანია კეთილსინდისიერების დაცვის ვალდებულება,³ თუმცა, ვფიქრობ, დაზღვევის შემთხვევაში კეთილსინდისიერების დაცვა კიდევ უფრო ფართო მნიშვნელობას და დატვირთვას იძენს, რადგანაც დაზღვევის ხელშეკრულების ძირითადი პრინციპი და არსი სწორედ მხარეთა უზენაეს ნდობაზე დაფუძნებული, შესაბამისად, თუ არ იქნება დაცული კეთილსინდისიერების პრინციპი ხელშეკრულების მხარეთა მხრიდან, შესაძლოა საერთოდაც ეჭვქვეშ დადგეს დაზღვევის არსებობა.

საკვანძო სიტყვები: დაზღვევა, კეთილსინდისიერების პრინციპი, დაზღვევის ხელშეკრულება

- 1 სოზიაშვილი ნ. კეთილსინდისიერების პრინციპი სადაზღვევო ურთიერთობებში, კვლევითი ნაშრომის დაგეგმვა და დიზაინი, თბილისი, 2021 წ. გვ. 2.
- 2 საქართველოს უზენაესი სასამართლო, სამოქალაქო საქმეთა პალატა, საქმე #ას-1338-1376-2014, 29 ივნისი, 2015 წელი
- 3 ნინო ხუნაშვილი სადისერტაციონაშრომი, თბილისი 2014, გვ. 9.

შესავალი

საკვლევი თემის აქტუალობას ისიც განაპირობებს, რომ დაზღვევა ყოველდღიურად უფრო და უფრო ვითრდება და კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი და მოთხოვნადი ხდება, რაც პირველ რიგში გამომდინარეობს იქიდან, რომ მსოფლიო ისე სწრაფად ვითარდება, წარმოუდგენელია ადამიანის ყოველდღიური ცხოვრება და არსებობა დაზღვევის გარეშე, მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში დამკვიდრებულია შეხედულება, რომ ვერ იარსებებ, თუ არ ხარ დაზღვეული, შესაბამისად, მსოფლიოში ყოველდღიურად ვითარება სააზღვევო სფერო, საიდანაც გამონაკლისი არც საქართველო უნდა იყოს.

როგორც აღინიშნა, კეთილსინდისიერება სამოქალაქო სამართლის პრინციპია, რომელიც ბუნებრივია ვრცელდება სადაზღვევო სამართალშიც, ამიტომაც, ვფიქრობ, მნიშვნელოვანია ზოგადად განიმარტოს თვითონ კეთილსინდისიერების პრინციპი და მისი არსი. „სამოქალაქო კოდექსის მე-8 მუხლის მესამე ნაწილის შესაბამისად, სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილენი ვალდებული არიან კეთილსინდისიერად განახორციელონ თავიანთი უფლებები და მოვალეობები“.⁴ ზემოხსენებული ნორმა ავსებს ამავე კოდექსის 361-ე მუხლის ნაწილს, რომლის თანახმად, ვალდებულება უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას,⁵ აღნიშნული კი, ფაქტობრივად, მოიცავს მთელ კერძო სამართალს.

კეთილსინდისიერების პრინციპი თანამედროვე განვითარებული ქვეყნების კანონმდებლობასა და დოქტრინაში დიდწილად დაკავშირებულია მორალურ სტანდარტებთან. კეთილსინდისიერება ნიშნავს გულწრფელობას, სამართლიანობას, ვალდებულებების მიმართ პატიოსან დამოკიდებულებას,⁶ შეიძლება ითქვას, რომ კეთილსინდისიერება, პირველ რიგში, წესიერებას ნიშნავს, რომ-

ლის დარღვევაც იწვევს პასუხისმგებლობას.⁷

კონტინენტური ევროპის სამართალში კეთილსინდისიერების პრინციპი მხარეებს მოუწოდებს, რომ ურთიერთვალდებულებები შეასრულონ კეთილსინდისიერად, ურთიერთობისა და რწმენის საფუძველზე, ისევე, როგორც სიკეთისა და ბოროტების კატეგორიების მეშვეობით შეიძლება შეფასდეს ადამიანის ქცევა, ასევე, პიროვნების მორალური თვისებები და ადამიანთა შორის არსებული ურთიერთობები.⁸

კეთილსინდისიერების პრინციპის ზეგავლენა დაზღვევის ხელშეკრულებაში

ქართულ სახელშეკრულებო სამართალში კეთილსინდისიერების პრინციპი სრულყოფილად გამოკვლეული არ არის და ძალიან მცირე დოზით თუ მოიძებნება სახელშეკრულებო სამართლის იმ ნორმების განმარტების მაგალითები, რომლებშიც დადგენილია კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვის ვალდებულება, ძირითადად, მისი არსი განბნეულია მთლიანად სამოქალაქო კოდექსის სხვადასხვა ნორმებში, მათ შორის, დაზღვევის ხელშეკრულების თავშიც. ამდენად, მხოლოდ ერთობლივი და კომპლექსური შესწავლით არის შესაძლებელი კეთილსინდისიერების პრინციპის განსაზღვრა სადაზღვევო ურთიერთობებში, რაც კიდევ უფრო მეტად აქტუალურს ხდის საკვლევ თემას, რომელშიც, ასევე, ძალიან მნიშვნელოვანია უცხოური დოქტრინის და სასამართლო პრაქტიკის გამოყენება მისი არსის და მნიშვნელობის სწორი განსაზღვრისათვის.

სადაზღვევო სამართალში კეთილსინდისიერების პრინციპი, რა თქმა უნდა, გულისხმობს, რომ ხელშეკრულების მონაწილეები, როგორც დამზღვევი, ისევე მზღვეველი, (სადაზღვევო კომპანია) ვალდებული არიან მათზე დაზღვევის ხელშეკრულებით დაკისრებული მოვალე-

4 საქართველოს უზენაესი სასამართლო, სამოქალაქო საქმეთა პალატა, საქმე №ას-1338-1376-2014, 29 ივნისი, 2015 წელი.

5 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, თბილისი, 1997 (01.11.2022 წლის მდგომარეობით).

6 საქართველოს უზენაესი სასამართლო, სამოქალაქო საქმეთა პალატა, საქმე №ას-1338-1376-2014, 29 ივნისი, 2015 წელი.

7 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 29 ივნისის გადაწყვეტილება №ას-1338-1338-2014.

8 ხუნაშვილი ნ. სადისერტაციო ნაშრომი „კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელშეკრულებო სამართალში“, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2014 წ; გვ.12.

ობები განახორციელონ კეთილსინდისიერად, სამართლიანად, პატიოსნად ისე, როგორც მათ ამის მოლოდინი შეიძლება ჰქონდეთ ერთმანეთის მიმართ.

როგორც ცნობილია, დაზღვევის ხელშეკრულების ძირითად განმასხვავებელ ნიშანს წარმოადგენს *uberrimae fedei*-ის პრინციპი,⁹ რაც ნიშნავს მხარეთა უზენაესი ნდობის პრინციპს (*utmost good faith*). სწორედ აღნიშნული გამოხატავს თავად დაზღვევის ხელშეკრულების არსს, რომელშიც მნიშვნელოვანია რისკის ელემენტის არსებობა, რაც, თავის მხრივ, გამომდინარეობს იმ გარემოებიდან, რომ პრინციპულად შეუძლებელია იმის წინასწარ განსაზღვრა, მოხდება თუ არა სადაზღვევო რისკის „რეალიზაცია“, ე.ი. სადაზღვევო შემთხვევა, აქედან გამომდინარე მხარეები ვალდებული არიან კეთილსინდისიერად აცნობონ ერთმანეთს ყველა ის მათთვის ცნობილი და არსებითი ფაქტი, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს ხელშეკრულების პირობებზე, ან საერთოდ მის დადებაზე.¹⁰

დაზღვევის ხელშეკრულებაში კეთილსინდისიერების პრინციპის მიმოხილვისას მნიშვნელოვანია ვისაუბრო დაზღვევის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის მომენტის სწორად განსაზღვრასთან დაკავშირებით, რადგანაც სწორედ ამ მომენტთან არის დაკავშირებული სადაზღვევო კომპანიის მოვალეობის წარმოშობა – დამზღვევის წინაშე გასცეს სადაზღვევო საზღაური.¹¹ ხოლო ვინაიდან საკითხი ეხება სადაზღვევო საზღაურის გაცემას, ბუნებრივია, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სწორედ კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვა, მით უფრო, რომ ზემოხსენებული საკითხს ქართული კანონმდებლობა საკმაოდ არასრულყოფილად აწესრიგებს.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 806-ე მუხლის თანახმად: დაზღვევა იწყება ხელშეკრულების დადების დღის ოცდაოთხ საათზე და მთავრდება ხელშეკრულებით

გათვალისწინებული ვადის ბოლო დღის ოცდაოთხ საათზე.¹² ხოლო ამავე კოდექსის 816 მუხლის თანახმად კი პირველი ან ერთჯერადი სადაზღვევის შესატანის დროულად გადახდამდე მზღვეველი თავისუფალია თავისი მოვალეობისაგან, როგორც ვხედავთ, ზემოხსენებული ორი მუხლი გარკვეულ წინააღმდეგობაშია ერთმანეთთან, რამაც შესაძლოა გარკვეული სირთულეები გამოიწვიოს პრაქტიკაში, მაგალითად: როდესაც პირი აფორმებს დაზღვევის ხელშეკრულებას სადაზღვევო კომპანიასთან და ხელშეკრულებით არ იყო განსაზღვრული პირველადი სადაზღვევო პრემიის გადახდის ზუსტი დრო, დამზღვევი გეგმავდა მის გადახდას რამდენიმე დღის შემდეგ, თუმცა ხელშეკრულების გაფორმებიდან მეორე დღეს დადგა სადაზღვევო შემთხვევა, მართალია დამზღვევს ჰქონდა მოლოდინი, რომ დაზღვევის ხელშეკრულება დადებული იყო და მიიღებდა სადაზღვევო ანაზღაურებას, თუმცა სადაზღვევო კომპანიამ კანონიერად განუცხადა უარი სადაზღვევო საზღაურის ანაზღაურებაზე.

განხილულ მაგალითში, ერთი შეხედვით, თითქოს არ გვაქვს ხელშეკრულების მხარეთა მხრიდან არაკეთილსინდისიერი დამოკიდებულება, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ დაზღვევის ხელშეკრულება მხარეთა განსაკუთრებულ ურთიერთნდობასა და კეთილსინდისიერებაზეა დამოკიდებული, სადაზღვევო კომპანიას უნდა გაეფრთხილებინა კეთილსინდისიერების ფარგლებში დამზღვევი, ხელშეკრულების გაფორმებისას აღნიშნულის თაობაზე, ვინაიდან დამზღვევი დიდი ალბათობით არ იყო ინფორმირებული აღნიშნულის შესახებ და მას სულ სხვა მოლოდინი ექნებოდა.

თუ შევაჯამებთ ზემოხსენებულს, შეიძლება დავასკვნათ: იმისათვის, რომ დაზღვევის ხელშეკრულება იყოს დადებული და ძალაში შესული, აუცილებელია სსკ-ის 806, 816-ე მუხლების ერთობლივი, კუმულაციური არსებობა, ასევე, კარგი იქნება, თუ ერთ მუხლში მოხდება ამ ორი ნორმის გაერთიანება და თანაც, დაემატება ჩანაწერი იმის შესახებ, თუ რა ვადაშია ვალდებული დამზღვევი, გადაიხადოს პირველადი სადაზღვევო შესატანი, ე.წ. პრემია (კარგი იქნება თუ ეს იმავე, ხელშეკრულების

9 სოზიაშვილი ნ. სიცოცხლის დაზღვევის სოციალური და სამართლებრივი ასპექტები, სამეცნიერო ჟურნალი, დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია, 2022 წ. 83-77

10 იქვე, 83. 106.

11 სოზიაშვილი ნ. თემატური სემინარი, შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი, სოციალური და სამართლებრივი ასპექტები სადაზღვევო სამართალში თბილისი, 2020.

12 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 1997 (01.06.2021 წლის მდგომარეობით).

დადების დღეს განისაზღვრება), იმისათვის, რომ მაქსიმალურად იქნეს თავიდან აცილებული მხარეთა შორის გართულებული სახელშეკრულებო ურთიერთობა და საბოლოოდ სასამართლო დავებიც.

ამ მხრივ განსხვავებული ვითარებაა გერმანულ სამართალში, რომელიც ერთმანეთისაგან განასხვავებს დაზვევის დაწყების სამ ეტაპს: „**დაზვევის ფორმალური დასაწყისი**“, რომელიც ემთხვევა მხარეთ მიერ ხელშეკრულების დადებას, როდესაც დაზვევა დაწყებულად ითვლება, როცა მხარეები მის ყველა არსებით პირობაზე შეთანხმდებიან¹³, „**დაზვევის ტექნიკური დასაწყისი**“, რომლითაც ხელშეკრულება დადებულად მიიჩნევა ფორმულარში ან პოლისში მითითებული თარიღიდან და ასევე „**დაზვევის მატერიალური დასაწყისი**“, რომლის მიხედვითაც ხელშეკრულება დადებულად ითვლება დამზღვევის მიერ სადაზღვევო პრემიის გადახდის მომენტიდან.¹⁴

სადაზღვევო ღირებულება

სადაზღვევო ურთიერთობებში კეთილსინდისიერების პრინციპზე მსჯელობისას მიზანშეწონილია, განვიხილოთ ისეთი საკითხი, როგორც არის სადაზღვევო ღირებულება, რადგან სადაზღვევო ღირებულების შეფასებისას იკვეთება კეთილსინდისიერების პრინციპი განსაკუთრებულ დატვირთვას სადაზღვევო სამართალში.

სადაზღვევო ღირებულება წარმოადგენს ფულად თანხას, რომლის ფარგლებშიც დაზღვეულია პირის სიცოცხლე ან ჯანმრთელობა, ხოლო მისი დადგენა ხდება მხარეთა შეთანხმებით დასაზღვევი რისკის გათვალისწინებით¹⁵, სადაზღვევო შეფასება (ღირებულება) ფულადი ფორმით გამოხატული დაზღვევის ობიექტის შეფასებაა.¹⁶ საი-

ნტერესოა, რომ თუ „ქონების დაზღვევისას სადაზღვევო თანხა არ შეიძლება აღემატებოდეს დაზღვეული ობიექტის სადაზღვევო შეფასებას, აღნიშნულისგან განსხვავებით სიცოცხლის დაზღვევის დროს სადაზღვევო თანხის ფარგლები შეუზღუდავია და განისაზღვრება მხოლოდ ხელშეკრულების მონაწილეთა შეფასებით, თუმცა ეს ბუნებრივიც არის, რადგან ადამიანის სიცოცხლე შეუფასებელი ღირებულებაა“¹⁷ თუმცა, თავის მხრივ, ამ თავისუფლებას, რაც გვაქვს პირად დაზღვევაში სადაზღვევო ღირებულების განსაზღვრისას, გააჩნია გარკვეული სარისკო ელემენტიც, მაგალითად; სიცოცხლის დაზღვევის შემთხვევაში, როცა ხდება მაღალი სადაზღვევო თანხის ფარგლებში დაზღვევა, ბუნებრივია, იზრდება საფრთხე სადაზღვევო შემთხვევის ხელოვნურად (არაკეთილსინდისიერად) გამოწვევის, რაც, პირველ რიგში, საფრთხის წინაშე აყენებს დაზღვეულს და მის სიცოცხლეს. ასეთ შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, გვაქვს დანაშაულის შემადგენლობა, რაც ისჯება კიდევ კანონით, მაგრამ იმისათვის, რომ მაქსიმალურად იქნეს დაცული ასეთი შემთხვევებისგან დაზღვეულის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა, ვფიქრობ, აუცილებელია კანონმდებლის მხრიდან კიდევ უფრო მკაცრად განისაზღვროს სადაზღვევო ღირებულების ფარგლები და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დაზღვევის ხელშეკრულების გაფორმებამდე მოხდეს დასაზღვევი ობიექტის დეტალური შესწავლა, გამოკვლევა და ინდივიდუალური მიდგომა თითოეული დასაზღვევი ობიექტის მიმართ, თუნდაც ისე, როგორც ეს ამერიკის შეერთებულ შტატებშია მიღებული. მაგალითად, იმ შემთხვევაში, თუ პირი დღეში რამდენიმე ლერს ან ნახევარ შეკვრა სიგარეტს ეწევა, ის მწველად ითვლება და შესაძლოა სიცოცხლის დაზღვევის ხელშეკრულება საერთოდ ვერ გააფორმოს კომპანიასთან,¹⁸ ან მიიღოს, მაგრამ სხვა სადაზღვევო თანხის ფარგლებში (გაცილებით უფრო ძვირად ან უფრო ნაკლებ თანხაში ვი-

13 <<http://heconomic.wordpress.com/2010/07/12/ten-giz-verulava-13/>> [ბოლო წვდომა 07.07.2022].

14 <<http://elawjournal.wordpress.com/2012/02/05/დაზღვევის-ინსტიტუტის-წა/>> [ბოლო წვდომა – 07.07.2022].

15 სოზიაშვილი ნ. სიცოცხლის დაზღვევის სოციალური და სამართლებრივი ასპექტები, სამეცნიერო ჟურნალი, დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია, 2022 წ. გვ.77.

16 ძაგნიძე დ. სადაზღვევო პრემიის მნიშვნელობა

საზღვაო დაზღვევის ხელშეკრულებაში, თბილისი, ჟურნალი „ადამიანი და კონსტიტუცია“, N3, 2003, გვ.71.

17 სოზიაშვილი ნ. სიცოცხლის დაზღვევის სოციალური და სამართლებრივი ასპექტები, სამეცნიერო ჟურნალი, დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია, 2022 წ. გვ.78.

18 იქვე. გვ.79.

დრე არამწველის შემთხვევაში).¹⁹ გარდა ამ თავისებურებისა, ამერიკის შეერთებული შტატების სადაზღვევო კომპანიები „სიცოცხლის დაზღვევის ხელშეკრულების დადებამდე თანამშრომლობენ სპეციალურ სამედიცინო დაწესებულებებთან, რომლებიც წარმოადგენს ერთგვარ ინფორმაციულ ცენტრს იმ ადამიანებთან დაკავშირებით, რომლებმაც მიმართეს სიცოცხლის დაზღვევისათვის სხვა, რომელიმე თანამონაწილე კომპანიას“.²⁰ მნიშვნელოვან თავისებურებას წარმოადგენს ის ფაქტიც, რომ სადაზღვევო კომპანიას შეუძლია დასაზღვევი პირის შესახებ ინფორმაცია გამოითხოვოს მისი პირადი ექიმისგანაც, დაზღვევის ხელშეკრულების დადებამდე,²¹ რაც დამატებითი დაცვაა როგორც მზღვეველის, ისე დაზღვეულის და ვფიქრობ, სწორედ ასეთი დეტალური და სიღრმისეული მიდგომა აყენებს ამ ქვეყანაში დაზღვევას ასეთ მაღალ სტანდარტზე, რომლის ჩვენს ქვეყანაში გარკვეულ დონემდე გადმოღება და კანონმდებლობაში ინტეგრირება კარგი იქნებოდა

სადაზღვევო რისკი

სადაზღვევო ურთიერთობის წარმოშობის ერთ-ერთი ძირითადი საფუძველი სწორედ სადაზღვევო რისკია. მასში იგულისხმება ხელშეკრულებაში აღნიშნული გარემოება, რომლის მოქმედებამ შეიძლება გამოიწვიოს დამზღვევის ქონებრივი ინტერესის დაკარგვა ან შემცირება.²² ეს მოვლენები უპირველეს ყოვლისა იმით ხასიათდება, რომ ხელშეკრულების მხარეებს შეუძლიათ ივარაუდონ მხოლოდ და მხოლოდ მისი დადგომის შესაძლებლობა, ალბათობა და არა გარდაუვალობა. სადაზღვევო რისკების შეფასებასთან დაკავშირებით სადაზღვევო კომპანიებს, როგორც წესი, შემუშავებული აქვთ კონკრეტული სახის დაზღვევისათვის წერილობითი

კითხვარები საფრთხის გარემოებების შესახებ. ამ კითხვარზე ზუსტი პასუხის გაცემა დამზღვევის მოვალეობაა. აღნიშნულთან დაკავშირებით სსკ-ის 810-ე მუხლი განმარტავს შემდეგს; „თუ დამზღვევს საფრთხის გახეობების შესახებწეხილობით კითხვებზე უნდა გაეცა პასუხი, მაშინ მზღვევედს უფლება აქვს მოშაღოს ხედშეკრულება იმ გახეობათა შეუცყობინებლობის გამო, ხომელთა თაობაზედაც, თუმცა კითხვა ახ დასმუდა, მაგჩამ დამზღვევი განზჩახ ღუმდა“.²³ ეს ნიშნავს, რომ დამზღვევი მოვალეა სადაზღვევო კომპანიას კეთილსინდისიერად აცნობოს იმ საფრთხის თაობაზეც, რომელთან დაკავშირებითაც შეკითხვა დამზღვევისათვის არავის დაუსვამს, მაგრამ მან იცოდა კონკრეტული საფრთხის შესახებ და განზრახ არაკეთილსინდისიერად დამალა ასეთი ფაქტი.

ზემოხსენებული მუხლი, რა თქმა უნდა, კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვას ემსახურება სადაზღვევო ურთიერთობებში, რომლის დარღვევაც მთლიანად საფუძველს აცლის და საფრთხის წინაშე აყენებს სადაზღვევო სისტემის არსებობას, რადგანაც დაზღვევის მთავარი არსი, როგორც უკვე ითქვა, იმაში მდგომარეობს, რომ მხარეებს სადაზღვევო შემთხვევის დადგომის მხოლოდ ალბათობა/ვარაუდი, შეიძლება ჰქონდეთ. სწორედ აღნიშნული ვარაუდი წარმოადგენს დაზღვევის ხელშეკრულების მთავარ განმასხვავებელ ნიშანს სხვა სახის ხელშეკრულებებისაგან და, ბუნებრივია, თუკი არ იქნება დაცული მხარეთა მხრიდან კეთილსინდისიერების პრინციპი სადაზღვევო რისკის გამოთვლისას, დაზღვევის ხელშეკრულებაც არ გვექნება.

დასკვნა

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა კეთილსინდისიერების პრინციპის განსაკუთრებული მნიშვნელობა და ზეგავლენა დაზღვევის ხელშეკრულებაში. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული პრინციპი საკანონმდებლო ნორმებით არ არის განმარტებული, მას ისეთი მნიშვნელობა ენიჭება სადაზღვევო ურთიერთობებში, რომ შეიძლება ითქვას, დაზღვევის ხელშეკ-

19 იქვე. 83-79.

20 სოზიაშვილი ნ. სიცოცხლის დაზღვევის სოციალური და სამართლებრივი ასპექტები, სამეცნიერო ჟურნალი, დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია, 2022 წ. 83-79.

21 <<http://www.usa.gov/Citizen/Topics/Health/HealthInsurance.shtm>> [ბოლო წვდომა 23.05.2023].

22 სოზიაშვილი ნ. მთლიანობის პრინციპის ეფექტი სადაზღვევო ხელშეკრულებაში, ნაშრომი, თბილისი, 2023 წ.

23 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, თბილისი, 1997(01.11.2022 წლის მდგომარეობით).

რულების წარმოშობის ძირითად და მთავარ საფუძველს წარმოადგენს.

ნაშრომზე მუშაობისას გამოყენებულია შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი, საზღვარგარეთის ქვეყნების მაგალითზე დაყრდნობით, განსაკუთრებით კი ამერიკის შეერთებული შტატებთან მიმართებაში. რის შედეგადაც გამოიკვეთა, რომ მიზანშეწონილია, სადაზღვევო ურთიერთობების მარეგულირებელ სამართლებრივ ნორმებში მოხდეს კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვის მოთხოვნის შეტანა, ასევე, მნიშვნელოვანია დაზღვევის ხელშეკრულების მხარეებს დაევალოთ, რომ ერთმანეთის მიმართ იმოქმედონ კეთილსინდისიერად.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ყურადღება გამახვილდეს კეთილსინდისიერების დაცვაზე, სადაზღვევო რისკის და სადაზღვევო ღირებულების გამოთვლისას ამ შემთხვევაშიც კარგი იქნება, თუ კანონმდებელი გაითვალისწინებს ამერიკის შეერთებულ შტატებში მოქმედ პრაქტიკას და დანერგავს მას ქართულ კანონმდებლობაშიც, თუმცა არა ზუსტად ისე, როგორც ეს ზემოხსენებულ ქვეყანაშია, არამედ საქართველოს მოსახლეობისათვის მორგებული დეტალების გათვალისწინებით.

როგორც ცნობილია, კანონმდებლობა,

ქვეყნის განვითარებასთან ერთად, განიცდის გარკვეულ ცვლილებებს, რაც ბუნებრივი პროცესია, თუმცა მიმაჩნია, რომ სადაზღვევო სამართალი ამ მხრივ ოდნავ ჩამორჩება სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებულ სხვა ხელშეკრულებებს, რადგანაც სადაზღვევო სფერო, როგორც უკვე აღინიშნა, ყოველდღიურად სულ უფრო და უფრო ვითარდება და ცხადია, „დაზღვევის შესახებ“ საქართველოს კანონი და სამოქალაქო კოდექსი ვეღარ პასუხობს თანამედროვე საბაზრო მოთხოვნებს სადაზღვევო სფეროში, რაც საბოლოოდ გართულებულ სადაზღვევო ურთიერთობებს იწვევს, ამიტომაც მნიშვნელოვანია სადაზღვევო კანონმდებლობის ე.წ. „მოდერნიზაცია“ და ქვეყნის განვითარებისათვის ფეხის აწყობა. მაგალითისთვის კი მინდა მოვიყვანო ზემოთ განხილული დაზღვევის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის მომენტის სწორად განსაზღვრა და ამ მიზნით, როგორც უკვე აღინიშნა 801-816-ე მუხლების გაერთიანება ერთ ნორმად, ასევე პირველადი სადაზღვევო შესატანის (პრემიის) გადახდის დროის დაკონკრეტება.

ყოველივე ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე მიმაჩნია, რომ აღნიშნული დარგი აუცილებლად მოითხოვს კანონმდებლის მხრიდან გადახედვას და დახვეწას.

ბიბლიოგრაფია:

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეოთხე, ტომი II თბილისი, 2001წ; (ინტერნეტი) ხელმისაწვდომია: <<https://library.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2021/06/44.-samoqalaqo-kodeqsis-komentari-tsigni-II-sanivtho-qonebrivi-samarthali.pdf>> [ბოლო წვდომა 23.04.2023].
2. ირემაშვილი ქ. სამოქალაქო კოდექსის ონლაინ კომენტარი, gccc.ge, 16.03.2016 (ინტერნეტი) ხელმისაწვდომია: <http://lawlibrary.info/ge/books/giz2019-ge-civil_code_comm_III_book.pdf> [ბოლო წვდომა 23.05.2023].
3. ვაშაკიძე გ. კეთილსინდისიერება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით თუ მოქმედი სამართალი, „ქართული

სამართლის მიმოხილვა“, 2007, (ინტერნეტი) ხელმისაწვდომია: <<https://newvision.ge/geo/review-of-georgian-law/georgian-law-review-archive>> [ბოლო წვდომა 23.05.2023].

4. ძაგნიძე დ. სადაზღვევო პრემიის მნიშვნელობა თბილისი, ჟურნალი ადამიანი და კონსტიტუცია N3,2003წ;
5. კაკაშვილი ნ. დაზღვევადი და დაუზღვევადი რისკები, თბილისი, ჟურნალი ბიზნესი და კანონმდებლობა 2009წ.
6. ხუნაშვილი ნ. სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი 2014; (ინტერნეტი) ხელმისაწვდომია: <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samartali/nino_xunashvili.pdf> [ბოლო წვდომა 01.06.2023].
7. სოზიაშვილი ნ. კეთილსინდისიერების პრინციპი სადაზღვევო ურთიერთობებში, კვლევითი ნაშრომის დაგეგმვა და დიზაინი, თბილისი, 2021 წ.
8. სოზიაშვილი ნ. სიცოცხლის დაზღვევის სო-

ციალური და სამართლებრივი ასპექტები, სამეცნიერო ჟურნალი, სსიპ დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია, გორი 2022 წ. (ინტერნეტი) ხელმისაწვდომია <https://www.researchgate.net/publication/367148715_ssip-davit_ghmasheneblis_sakhelobis_ssip-davit_ghmasheneblis_sakhelobis_sakartvelos_erovnuli_tavdatsvis_akademia_sakartvelos_erovnuli_tavdatsvis_akademia_LEPL_-DAVID_AGHMASHENEBELI_LEPL_-DAVID_AGH> [ბოლო წვდომა 10.06.2023].

9. ირემაშვილი ქ. დაზღვევის სამართლებრივი რეგულირების თავისებურებანი, „სამართლის ჟურნალი“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი, N2, 2011; (ინტერნეტი) ხელმისაწვდომია: <<https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/issue/archive>> [ბოლო წვდომა 01.06.2023].
10. ირემაშვილი ქ. სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინა და მის მიმართ გამოთქმული კრიტიკის ანალიზი, „სამართლის ჟურნალი“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი, #2, 2013; (ინტერნეტი) ხელმისაწვდომია: <<https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/issue/archive>> [ბოლო წვდომა 01.06.2023].
11. Jerry Ruchmond D. undestanding Insurance law. 4th Edition, 2007.

ინტერნეტ რესურსები:

1. <<http://www.insurance.com/life-insurance/life-insurance-basics.aspx>> [ბოლო წვდომა 23.05.2023].
2. <<http://heconomic.wordpress.com/2010/07/12/tengiz-verulava-13>> [ბოლო წვდომა 23.05.2023].
3. <<http://elawjournal.wordpress.com/2012/02/05/დაზღვევის-ინსტიტუტის-წარმოშობა>> [ბოლო წვდომა 23.05.2023].
4. <<http://saqartvelo201206.blogspot.com/2012/06/blog-post.html>> [ბოლო წვდომა 01.06.2023].
5. <<http://www.usa.gov/Citizen/Topics/Health/HealthInsurance.shtml>> [ბოლო წვდომა 01.06.2023].
6. <www.supremecourt.ge> [ბოლო წვდომა 01.06.2023].

ნომათიული მასალა:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. მიღების თარიღი 26/06/1997. [ინტერნეტი] <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=122>>

<<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=122>> [ბოლო წვდომა 23.02.2023].

2. საქართველოს კანონი დაზღვევის შესახებ, თბილისი, საქართველოს პარლამენტი 1997 <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=122>> [ბოლო წვდომა 23.02.2023].